

Makale Gönderim Tarihi: 05.04.2019
Makale Yayımlanma Tarihi: 15.08.2019

Makale Kabul Tarihi: 08.07.2019
Ağustos 2019 • 9(2) • 383-407

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gözünden Sınıflarındaki Suriyeli Öğrenciler

Türkan ÇELİK*

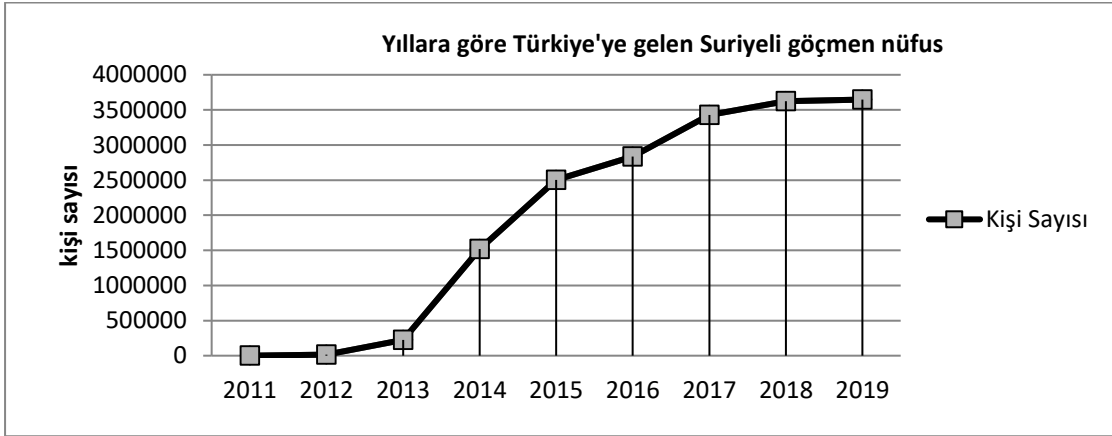
Öz. Bu çalışmada geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda görev yapan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması temel alınmıştır. Toplamda 26 sosyal bilgiler öğretmeni ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sorunlara yönelik beş tema ve bu sorunların çözümlerine yönelik ise yine beş tema oluşmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlara yönelik temalarda en fazla vurgulanan bulgular; Türkçe bilmemek, derse ilgisizlik ve başarısızlık, dersin içeriğinde yer alan milli konuları kendine uzak bulma, Arap kültürü ile Türk kültürü arasında bocalama, kendini yaşadığı çevreye ait hissetmeme/adapte olamama şeklindeki sorunlar olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm önerilerinde ise; uyum eğitiminin verilmesi, yaşadığı yeri sahiplenme duygusunun kazandırılması, yurttaşlık eğitimi, akran desteği, eğitim-öğretim sürecinin zenginleştirilmesi, ailelere sosyal destek verilmesi, öğrencilerle empati kurulması ve herkesin bu süreçte sabırlı olması gerektiğine yönelik öneriler sunulmuştur. Ayrıca bu araştırma sonuçlarından hareketle yeni araştırmalar için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretmenleri, Suriyeli öğrenciler, öğretmen görüşü, sosyal bilgiler dersi.

* Orcid ID: <http://orcid.org/0000-0001-8380-9419>, Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, turkancelik@kilis.edu.tr

1. GİRİŞ

Küreselleşme sürecinin hızla devam ettiği 21. yüzyıl kültürel, ekonomik ve siyasi alanda birçok çatışmayı beraberinde getirmiştir. Zaman zaman büyük savaş ve acıların yaşanmasına mal olan çatışmalar, dünya üzerindeki diğer ülkelerin de bu durumdan etkilenmesine neden olmaktadır. Son 10 yıldır özellikle Orta doğuda başlayıp, yayılmaya başlayan “Arap Baharı Hareketi” bu durumun en yakın ve canlı örneğidir. Nitekim 2011’de Tunus’ta “yasemin Devrimi” adıyla başlayıp, Mısır, Suriye gibi ülkelere yayıldıkça “Arap Baharı” gibi sempatik isimler kazandırılmaya çalışılan siyasi hareket, beraberinde büyük acı, ölüm, vahşet ve trajedilerin yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan vahşetin en yakın örneği Mart 2011’de Suriye’de görülmüştür. Suriye’deki hareket beraberinde zorunlu kitlesel göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Kişilerin çeşitli sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere geçici veya sürekli olarak taşınma (Hagen-Zanker, 2008) hareketi olarak adlandırılan göçün, bu süreçte Avrupa’dan Amerika’ya dünyanın birçok ülkesine yapıldığı ancak, en büyük dalgasının Türkiye’ye yönelik olduğu bilinmektedir (Bostancı, 2017). Yapılan göçler sonucu 2019 itibariyle Türkiye’ye 3.646.889 kişi gelmiş olup, bunların büyük bir kısmını çocuklar oluşturmaktadır (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2019).

Şekil 1. Türkiye’de bulunan Suriyeli sayısı (GİGM, 2019)

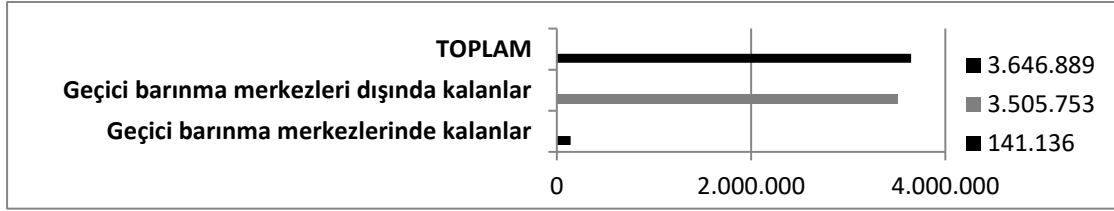
Yaşanan savaş ve göç süreci karşısında yaşamları, duygusal sağlıkları ve eğitimleri risk altına giren çocuklara belki de hayatlarının en ağır faturası kesilmiştir (Unicef Araştırma Ofisi, 2019). Toplumun en savunmasız grubunu oluşturan çocukların, kendi yurtlarından ayrılıp başka bir ülkeye göç etmeleri durumunda daha fazla ilgi, destek ve korunma ihtiyaçları oluşmaktadır (Crépeau, 2013). Ailelerin ayrılması, tecavüz, insan kaçırmaya, insan ticareti, hastalık, beslenememe, eğitimden yoksun olma çocuklu ailelerin daha yolculuk sırasında karşılaşılabileceği sorunlar arasında bulunmaktadır (Boyden, Berry, Feeny ve Hart, 2002; Tollefson, 1989, akt. Adams ve Kirova, 2006). Öte yandan bu süreçte çocuklar çocuk asker, çocuk gelin ve ev işlerini üstlenme gibi rollere de girmek

zorunda kalabilmektedirler (Harunoğulları, 2016). Yerleşilen ülkede marjinalleşme, ayrımcılığa maruz kalma, sosyal hizmetlere erişimde engellenme, vatandaşlık ve kimlik hakları ile ilgili sorunlar, anne babalarının ekonomik belirsizliği, sosyal ve kültürel altüst olma (Unicef Araştırma Ofisi, 2019) gibi sorunlar da dikkatleri çekmektedir. Ancak Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 22. Maddesi taraf olan ülkelerin kendi topraklarındaki mülteci veya sığınmacı tüm çocukların sözleşme'de yer alan tüm haklardan faydalanması için gerekli önlemlerin alınması gerektiği ibaresi bulunmaktadır. Türkiye'deki 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda da belirtilen "milliyetleri ne olursa olsun her çocuğun korumadan faydalanabileceği"ni belirten açıklama Türkiye'nin ayırım yapılmaksızın tüm çocuklar için gerekli hassasiyeti göstermesini gerektirmektedir (Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi [ÇOÇA], 2015, s. 2). Göç eden Suriyeli çocuklar, yerleştikleri ülkelerin eğitim sistemine entegre olma sürecinde de sorunlar yaşayabilmektedirler. Örneğin toplumsal ve kültürel izolasyon, yorucu ve tehlikeli işler, aşırı yoksulluk, kötü sağlık koşulları ve dil engeli gibi nedenler (Rossi, 2008) eğitim sisteminin dışında kalmalarına neden olmaktadır. Ayrıca göç sonrası farklı kültürlerle sahip insanların bir arada yaşamak zorunda kalması hem göç eden kişiler hem de göçe maruz kalan kişiler arasında uyum ve çatışma gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Aksoy, 2012). Suriyeli göçmen çocukların toplumsallaşma ve farklı kültürlerle bir arada yaşamayı öğrendikleri ilk yerlerin başında okullar gelmektedir. Okullar çocukların fiziksel, bilişsel ve sosyal süreçlerinin geliştiği, sosyal kuralların öğrenildiği, özellikle mülteci çocukların topluma dâhil olma fırsatı edindiği en önemli kurumlardır (Holloway ve Valentine, 2000; Frater-Mathieson, 2004). Türkiye'de 2014/21 Sayılı genelge Suriyeli ve resmi kayıt olmuş çocukların, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda ya da Suriyelilere yönelik oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezleri'nde (GEM) eğitim alabileceklerine yönelik bir fırsat sunmaktadır. Bu kanunla Türkiye'deki Suriyeli çocuklar, devam ettikleri GEM'lere veya devlet okullarına yasal olarak kayıt olma olanağı kazanmışlardır (ÇOÇA, 2015). Ayrıca Suriyeli öğrencilerin tüm eğitim fırsatlarından rahatlıkla faydalanabilmeleri için yerli ve yabancı kurumlar işbirliği çalışmaları yapmaktadırlar. Unicef Araştırma Ofisi (2019) verilerine göre; Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım kuruluşu, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gibi kurumlar Türk Kızılay'ı iş birliği yaparak, Suriyeli öğrencilerin okul devamlılığını sağlamayı, okul terk oranlarını azaltarak Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranını artırmayı amaçlamaktadırlar. Bu kuruluşların dışında Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da çocuk koruma hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla; çocukların ruhsal, bedensel ve bilişsel gelişimleri için Türk Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde. Ayrıca öğretmenlere eğitimler verilerek, tüm dezavantajlı grupların sunulan kapsayıcı eğitimlere dâhil olması hedeflenmektedir. Suriyeli çocukların topluma ve eğitim sistemine sağlıklı entegrasyonu için birçok sosyal desteğin yanında, öğretmen eğitimlerine de önem verilmeye çalışıldığı dikkatleri çekmektedir. Zira sınıftaki farklı birçok öğrenciye birden fayda sağlamaya çalışan öğretmenlerin bu süreçte kilit

konumunda olduğu ve bu yüzden öğretmenlerin bu süreçte yaşadıkları sorunlara kulak verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Geçici Barınma Merkezleri Dışında Eğitimlerini Sürdüren Suriyeli Öğrenciler ve Sosyal Bilgiler Öğretmenleri

Son yıllarda dünyada meydana gelen olaylar birçok ülkeyi etkilemekle birlikte Türkiye'yi de etkilemiştir. Özellikle Suriye'de ortaya çıkan iç savaş sonucu kitleler halinde göç eden insanların çoğunun rotası Türkiye olmuştur. Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin büyük bir kısmı Şekil 2.'de de görüldüğü gibi geçici barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadırlar (GİGM, 2019).

Şekil 2. Türkiye'de geçici barınma merkezleri içinde ve dışında kalan Suriyeliler (GİGM, 2019)

Çoğu kampların dışında olmak üzere dağınık halde yaşayan Suriyeli çocukların eğitimi için MEB, iki eğitim modeli sunmuştur (Emin, 2016). Bunların ilki kamp içi ve dışında Suriye müfredatı doğrultusunda Suriyeli çocuklara ve gençlere Arapça eğitim veren okulöncesi ve ortaöğretimi kapsayan kısaca "GEM" adı verilen Geçici Eğitim Merkezlerinden oluşmaktadır (Kağnıcı, 2017). Bu modelde gönüllü Suriyeli öğretmenler eğitim vermekte olup, ücretleri UNICEF ve PTT tarafından yürütülen proje kapsamında ödenmektedir (Amaç ve Yaşar, 2017; Kağnıcı, 2017; Emin, 2016). Ancak adından da anlaşıldığı gibi geçici hizmet veren GEM'lerin aşamalı bir şekilde kaldırılması düşünülmektedir (Amaç ve Yaşar, 2017). Suriyeli çocukların eğitimlerinden geri kalmamalarının amaçlandığı bu çalışmaların ikincisi ise, MEB tarafından Türk okullarında hizmet sunmaktadır. Türk okullarına devam eden Suriyeli öğrencilerin, Türkiye toplumuna ve eğitim sistemine daha kolay uyum sağlamaları için devlet okullarında uygulanan öğretim programı esas alınarak, Türkçe eğitim verilmektedir (Emin, 2016).

Özellikle savaş ve göçlerin en ağır faturasını ödeyen çocukların toplumsal yaşama uyumları için eğitimlerine devam etmeleri gerekmektedir. Çünkü göçmenlerin sosyal ve kültürel açıdan doğru bir şekilde entegre olmaları için, onların eğitimlerine öncelik verilmelidir (Kihtir, 2003; Söhn ve Özcan, 2006). Ancak ülkemizin farklı bölgelerinde yaşayan mülteci öğrencilerin devlet okullarında öğrenim görmelerine karar verilmesi, öğretmenler açısından bazı öğretimsel sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Örneğin evde konuştukları dil ile eğitim gördükleri dilin farklı olması göçmen çocukları örgün eğitimin yanında çok dilli ve çok dilde okuryazarlık becerisine sahip olmasını gerekli kılmıştır (Saracaloğlu, 2014). Bu süreçte hem mülteci çocuklar

hem de öğretmenler ek çabalar göstermek zorunda kalmışlardır. Çünkü her iki tarafı da etkileyen sorunlar ortaya çıkmıştır. Örneğin mülteci çocukların farklı kültürel geçmişi, ortak dil eksikliği; okulların farklı etnik kökenlere ve geçmişe sahip öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmaları gibi sorunlar bunlardan bazılarıdır. Bu durum, uyum sürecinde hem öğrenci hem de eğitim sürecinin diğer paydaşlarından öğretmenleri etkilemiştir. Zira öğretmenler, mülteci öğrencilerin okula taşıdıkları özel zorluklarla ve gereksinimlerle başa çıkmak durumunda kalmakta (Rah, Choi ve Nguyen, 2009) ve mülteci öğrenciler ile nasıl iletişim kuracaklarını ve onlara nasıl davranacaklarını bilememektedirler (Karaca ve Doğan, 2014). Roxas (2010), öğretmenlerin çoğunlukla farklı geçmişleri olan mülteci öğrenciler ile çalışma bilgisi ve deneyiminden yoksun olduklarını belirtmektedir. Ayrıca okul yönetiminin öğretmenlerden akademik başarı beklerken bu tarz sorunları göz ardı ettiklerine ve öğretmenlerin kendi başlarına bırakıldıklarına değinmektedir. Öğretmenlerin sınıflarında mülteci veya sığınmacı öğrencilerin bulunmasına nasıl tepkide bulduklarına ilişkin araştırma sayısının sınırlı olduğu belirtilmekle (Arnot, Pinson, Candappa, 2009) birlikte sınırlı sayıda araştırma mevcuttur. Literatürde ulaşılan bazı araştırmalarda (Aykırı, 2017; Biçer ve Kılıç, 2017; Bulut, Kanat Sosyal ve Gülçiçek, 2018; Erdem, 2017; Keskinliç Kara ve Şentürk Tüysüzer, 2017; Kiremit, Akpınar ve Tüfekçi Akcan, 2018; Miller, 2009; Özer, Komsuoğlu ve Ateşok, 2016; Şahin ve Doğan, 2018; Topkaya ve Akdağ, 2016; Yaşar ve Amaç, 2018) eğitimin farklı önemli paydaşları ile birlikte öğretmenlerin de bu süreçte yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır. Özer ve diğerlerinin (2016) çalışmasında, eğitimin sadece yurttaşına yönelik bir kamu hizmeti olarak değil, bir "hak" olarak ele alınması ve Suriyeli mülteci çocuklara yönelik eğitim politikalarında sorun odaklı ve kısa vadeli bakış açısının ötesinde, bireyi merkeze alan bir bakış açısının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Öğretmenlerin bu süreçte önlerinde engel olarak duran en büyük sorunlardan birinin dil sorunu olduğu (Biçer ve Kılıç, 2017; Bulut ve diğerleri, 2018; Erdem, 2017; İlgar, Doğan ve Yıldırım, 2017; Keskinliç Kara ve diğerleri, 2017; Kiremit ve diğerleri, 2018; Miller, 2009; Sarıtaş ve diğerleri, 2016; Şahin ve Doğan, 2018; Yaşar ve Amaç, 2018) bulgulanmıştır. Öyle ki öğretmenler dilini bilmediği öğrencilere eğitim vermenin yanında, anadilinde okuryazarlığı düşük düzeyde olan çocuklara, yeni bir dilde karmaşık içerikleri öğretmek zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla dil farkı, yeterli iletişim kurulamamasının yanında çocuğun okulda sosyalleşmesini, anlatılanları anlamasını, akademik ve sosyal başarısını da etkiler. Bu yüzden göç eden mültecilerin yaşam şartları ve ülkeler arası iletişim açısından etkili bir yönetim ve eğitim politikası önem taşımaktadır (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013). Dil sorunu dışında bazı araştırmalar (Biçer ve Kılıç, 2017; Erdem, 2017; Şahin ve Doğan, 2018) ise verilen eğitimin içeriği ve süreçte kullanılan ders kitapları gibi materyallerin öğrenci seviyesine uygun olmadığına dikkatleri çekmektedirler. Bu durum öğrencilerin sıkılmasına derse adapte olamamasına, akademik başarısızlık, disiplin sorunları ve uyum sorunlarına neden olabilmektedir. Bu süreçte Suriyeli öğrencilerin çevresi ve arkadaşlarıyla kültürel farklılıklardan kaynaklı davranış ve uyum sorunları yaşadıklarına değinen çalışmalar (Keskinliç Kara ve

diğerleri, 2017; Kiremit ve diğerleri, 2018; Sarıtaş ve diğerleri, 2016; Şahin ve Doğan, 2018) bu kanıyı desteklemektedir. Suriyeli öğrencilerin Türk okullarındaki eğitim süreçlerinde birincil derecede sorumluluk sahip olan öğretmenler, çocuklara en uygun eğitim ortamı ve içeriğe uygun eğitim materyallerini kullanabilme becerisine sahip olmalıdır. Bu şekilde birçok açıdan farklılık arz eden Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde daha aktif olmalarını sağlayabilirler. Ancak bazı araştırmalarda (Aykırı, 2017; Erdem, 2017; Yaşar ve Amaç, 2018) öğretmenlerin bu konuda kendilerini yeterli görmedikleri, herhangi bir eğitim almadıkları ve kendilerine bu yönde eğitim verilmesi beklentisi içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise daha çok Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mülteci öğrenciler ile yaşadıkları problemler ve bu problemlere yönelik çözüm önerileri ele alınacaktır. Ancak bunun için öncelikle sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarına bakacak olursak;

“SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI’NIN ÖZEL AMAÇLARI

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye’si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır” (MEB, 2018, s. 8)

Sosyal bilgiler öğretmenlerini daha farklı sorunların beklediği söylenebilir. Zira yukarıda sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarında da görüldüğü üzere yerel ve milli olan bu ders sürecinde, Suriyeli öğrenciler için nasıl sorunlar oluştuğu ve öğretmenlerin bu süreç için neler düşündüğü önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve öğretmenlerin bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir?
- Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecinde karşılaştığı sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Gaziantep'teki okullarda eğitimlerine devam eden Suriyeli öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenleri ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışma, öğretmen görüşlerini ele almak amacıyla nitel desende tasarlanmıştır. Nitel araştırma insanların deneyimlerini ele alarak, dünyalarını nasıl kurduklarını ve deneyimlerine nasıl bir anlam yüklediklerini anlamaya çalışan bir araştırma yöntemidir (Merriam, 2015).

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması temel alınmıştır. Durum çalışması, araştırmacıların bir veya daha fazla durumu derinlemesine incelediği ve bu durumlara ilişkin sistemli ve düzenli örüntüler ortaya koyduğu nitel araştırma desendir (Creswell, Hanson, Clark-Plano ve Morales, 2007). Durum çalışmasının birden fazla durumu ayrıntılı olarak inceleme fırsatı sunması (Yıldırım ve Şimşek, 2013), bu çalışmada da öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere yönelik yaşadıkları durumları ayrıntılı incelemede kolaylık sağlamıştır. Araştırmacı tarafından yüz yüze yürütülen görüşmelerde durum çalışmasının avantajlarından faydalanılmıştır. Zira durum çalışması derinlemesine bilgi almak için gözlem, görüşme, ses kaydı gibi teknikleri kullanma ve var olan durumu ayrıntılı olarak betimlenme imkânı sunar (Creswell, 2015). Dolayısıyla araştırma konusu genel itibarıyla veri toplama sürecinde ayrıntıya inilmesini gerektirdiğinden nitel araştırma yöntemi temel alınmıştır. Araştırmacı veri toplama sürecinde bizzat kendisi görev almıştır. Katılımcıların ne demek istediğini tam olarak anlamak için bazı cevapları aynı anda katılımcılara teyit ettirmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, Gaziantep'te sınıfında en az bir Suriyeli öğrenci bulunan 26 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenlerle bireysel ve yüz yüze yapılan her bir

görüşme sonrası görüşme yapılan öğretmenin tavsiyesi üzerine sınıfında Suriyeli öğrenci bulunduran diğer öğretmenlere ulaşılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi kişilere başka kimlerle görüşebileceği var olan bilgilere yenisini eklemeye yönelik bir yöntemdir (Patton, 2014). Bu çalışmada da 16 sosyal bilgiler öğretmenine yeni katılımcılara ulaşmak için “bu konuda başka kimler bilgi sahibi olabilir? Bu konuda kim veya kimlerle ulaşmamı önerirsiniz?” şeklindeki sorular yöneltilerek, diğer katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Veriler kendini tekrar etmeye başladığı noktada katılımcılardan veri toplama işlemi sonlandırılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler dört ve üzeri yıldan beri sosyal bilgiler öğretmenliği yapmaktadırlar. Katılımcıların on tanesini kadın 16 tanesini ise erkek öğretmenler oluşturmuştur. Araştırma sürecinde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen verilere, araştırmanın bulgular kısmında yer verilmiştir. Örnek ifadesine yer verilen katılımcılar Ö.1., Ö.2. gibi sembolik kodlar ile temsil edilmiştir.

Veri Toplama Süreci ve Aracı

Araştırmanın veri toplama sürecinde görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013), görüşmenin günlük hayatta zaman zaman insanların birbirini duymadığı, derinliğin olmadığı ve hatta yanlış anlaşılmalardan olduğu durumlardan farklı olduğunu belirtmektedir. Nitelikli bir görüşmede dinleme eksikliği ve ön yargılardan kaynaklı hatalar yer almaz. Araştırmada öğretmenlerle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu, veriler toplanmıştır. Patton (2014), görüşmelerin insanlarda doğrudan gözlenemeyen durumları ortaya çıkarmada kullanılan bir yöntem olduğunu vurgular. Ayrıca görüşmenin amacının bireyin iç dünyasına girerek onun bakış açısını anlamak olduğunu dile getirir. Araştırmacının görüşmelerin sağlıklı yapılmasında büyük bir rolü olmuştur. Araştırma verilerinin toplandığı süreçte kendisinin de Gaziantep’te sosyal bilgiler öğretmenliği yapması Suriyeli öğrencisi bulunan öğretmenleri tespit etme ve onlarla görüşme yapmasına katkı sunmuştur. Araştırmacı katılımcılarla yapacağı görüşme için önceden literatürü tarayarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlamıştır. Hazırlanan forma 3 uzman görüşü alındıktan sonra, son şekli verilmiştir. Araştırmacı yarı yapılandırılmış görüşme formunu hazırlayarak, Suriyeli öğrencilerin bulunduğu ilgili okullarda görev yapan öğretmenlere ulaşmaya çalışmıştır. Görüşmelerde gönüllülük esas alınmıştır. Öncelikle kendisinin görev yaptığı okulda bulunan dört sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşmüştür. Daha sonra öneriler doğrultusunda diğer sosyal bilgiler öğretmenlerine ulaşılmıştır. Veri toplama sürecinde kayıt cihazı kullanılmak istenmiş, ancak katılımcıların tedirgin ve rahat olamamaları nedeniyle görüşmeler, yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Kelime işlemci programına aktarılan veriler dijital ortamda aşağı yukarı on sayfa tutmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada katılımcılardan Suriyeli öğrencilere yönelik toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derinlemesine bir şekilde analiz edilir.

Betimsel analizde ön plana çıkmayan kavram ve temalar bu analiz yönteminde ortaya çıkarılır. Başka bir tanımda ise, “içerik analizi, hacimli olan nitel materyali alarak temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabası” (Patton, 2014, s. 453) şeklinde açıklanmıştır. Bu araştırmanın verileri, kelime kelime, satır satır okunduktan sonra anlam ilişkilerine göre bir araya getirilen verilerden örüntüler oluşturulmuştur. Bu örüntüler; tema ve alt temalara ulaşılmasını sağlamıştır. Böylelikle veriler en küçük anlamlı birimden başlayarak daha büyük anlamalı birimlere doğru tümevarımsal bir şekilde analiz edilmiştir.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği

Araştırmanın geçerliliği bağlamında inandırıcılık (iç geçerlik) için, görüşme verileri yazılı hale getirilerek katılımcılardan onay alınmıştır. Araştırmanın güvenilir olup olmadığını ölçmek amacıyla oluşturulan tema ve alt temaların ne kadar benzer şekilde analiz edildiklerine bakmak amacıyla iki uzmandan yardım alınarak, araştırmanın iç güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Farklı uzmanlarca yapılan analizler de dikkate alınmıştır. Analizler arasındaki kodlama uyumu yüzdesi için Miles ve Huberman (2015) tarafından önerilen güvenirlilik [Güvenirlilik =Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] formülü kullanılmıştır. İki uzmanın yaptıkları kodlamalar arasındaki uyum yüzdelere bakıldığında bu sonuç %92 olarak bulunmuştur. Ayrıca araştırmanın teyit edilebilirliğini (dış güvenirlilik) sağlamak amacıyla araştırma kapsamında elde edilen görüşme verileri, analiz sürecinde yapılan kodlama ve temalaştırma işlemleri ve saha notları gerektiğinde teyide sunulmak için muhafaza edilmiştir.

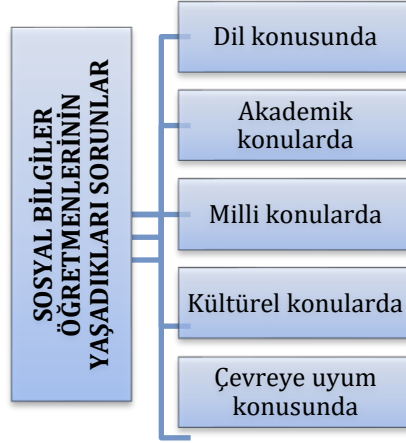
3. BULGULAR

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıflarında bulunan Suriyeli öğrencilere yönelik düşüncelerinden elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Analizler sonucu iki boyut ortaya çıkmıştır. Bunlar; sosyal bilgiler öğretmenlerinin, Suriyeli öğrencilerle ilgili yaşadıkları sorunlar ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sundukları çözüm önerilerinden oluşmaktadır. Sorunlar ve çözüm önerileri boyutlarının her birinde beş tema çıkmıştır. Oluşan temalara bağlı olarak da alt temalar oluşmuştur. İlk olarak sorunlar boyutunda ortaya çıkan temalar ele alınmıştır.

Suriyeli Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karşılaştığı Sorunlar Nelerdir?

Araştırmanın bu boyutunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinde Suriyeli öğrencilerle yaşadıkları sorunlara yönelik beş tema ve bunlara bağlı olarak alt temalardan oluşmaktadır. Bu temalar; Suriyeli öğrencilerle dil konusunda yaşanan sorunlar, Suriyeli öğrencilerle yaşanan akademik sorunlar, Suriyeli öğrencilerle milli konularda yaşanan sorunlar, Suriyeli öğrencilerle kültürel konularda yaşanan sorunlar ve Suriyeli öğrencilerin çevreye uyumlarına yönelik yaşanan sorunlar şeklindedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinde en fazla ön plana çıkan tema Suriyeli öğrencilerle

dil ve iletişim süreçleri ile ilgili olmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı bu sorunu dile getirmişlerdir.

Şekil 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar

TEMA 1: Suriyeli Öğrencilerle Dil Konusunda Yaşanan Sorunlar

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerle dil konusunda yaşadıkları sorunlar bağlamında, yedi alt tema ortaya çıkmıştır. Bu alt temalar; Suriyeli öğrencilerin kelime ve kavram yetersizliği, okula Türkçe bilmeden başlamak, alfabe farklılığı ve genel olarak öğrencilerin Türkçe bilmemeleri sonucu sorun yaşadıklarına yöneliktir.

Tablo 1.

Suriyeli öğrencilerle dil konusunda yaşanan sorunlar

Tema	Alt tema	F
Suriyeli öğrencilerle <u>dil</u> konusunda yaşanan sorunlar (26)	Türkçe bilmemek	6
	Dilden kaynaklı başarısızlık	5
	Kelime ve kavram yetersizliği	5
	Okula Türkçe bilmeden başlamak	4
	Dil kaynaklı iletişimsizlik	3
	Türkçe öğrenmeye karşı direnç	2
	Alfabe farklılığı	1

"Kelime dağarcığı zayıf olduğu için bazı kavramları anlamamaktadır. Sosyal bilgiler dersinde günlük yaşamda karşılaşmadıkları bir sürü kelime ve kavram olduğu için dersi öğrenmede sıkıntı yaşadıklarını gördüm" (Ö-6).

"Öğrencilerin ders işlerken beni anlamakta zorlandığını hissediyorum. Kavramları anlatabilmek için çaba sarf ediyorum, ancak bu da dersin zamanında yetişmemesine ve Türk öğrencilerde sıkılmaya neden oluyor" (Ö-15).

“Öncelikle en büyük sorun dil sorunudur. Çocuklar anlatılanları anlamakta zorluk çekiyorlar. Hatta bazıları hiç anlamıyor. Bununla birlikte yazmada da geri kalıp zorlanmaktadırlar” (Ö-14).

“Suriyeli öğrencilerle ilgili derslerimizde dil sıkıntısı yaşamaktayız. Anlattığımız konuları Türkçe’yi bilmedikleri için anlamıyor ve bu da derslerimizde disiplin sorunları yaşamamıza sebep oluyor” (Ö-5).

“Suriyeli öğrencilerle ilgili dikkatimi çeken husus hiç Türkçe öğrenmeden okula gönderilen öğrenciler ile kendini ifade edebilecek kadar Türkçe konuşabilen öğrenciler arasındaki davranış farklılıkları oldu. Türkçeyi konuşamayan öğrenci ya çok içine kapanık iletişime kapalı ya da arkadaşlarıyla yaşadığı bir sıkıntıda aşırı tepki gösterip şiddete varabilen davranışlar sergileyebiliyor” (Ö-7).

“Özellikle 5. Sınıflarda hiçbir şey öğretemiyorum. Çünkü 3-5 ay oldu okula geldikleri hiçbir şekilde Türkçe bilmiyorlar. Ben de onları anlamıyorum. Bir iki tane Türkçe bilen var. Onları çağırıp tercüme ettiriyoruz” (Ö-8).

“Suriyeli öğrencilerin evde Türkçe konuşmamaları ve okulda gruplaşarak sürekli Arapça konuşmaları” (Ö-19).

“Suriyeli öğrenciler alfabe farklılığı ve Türk dilinin gerektirdiği bilgi ve beceriden yoksun olmaları sosyal bilgiler öğretiminin istenen ve beklenen düzeye ulaşmasını engellemektedir” (Ö-4).

TEMA 2: Suriyeli Öğrencilerle Yaşanan Akademik Sorunlar

Bu temada mülteci öğrencilerle akademik anlamda yaşanan sorunlar ele alınmıştır. Oluşan akademik sorunlar teması bağlamında; derse ilgisizlik ve başarısızlık, derse adaptasyon güçlüğü, öğretmenin işinin daha da zorlaşması ve çekingenliğin oluşması gibi alt temalar oluşmuştur. Bu bağlamda en fazla ön plana çıkan sorun aşağıda Tablo 2.’de de görüldüğü gibi “derse karşı ilgisizlik ve başarısızlık” olmuştur.

Tablo 2.

Suriyeli öğrencilerle akademik anlamda yaşanan sorunlar (25)

Tema	Alt Tema	f
Suriyeli öğrencilerle yaşanan <u>akademik</u> sorunlar (25)	Derse ilgisizlik ve başarısızlık	11
	Öğretmenin işinin daha da zorlaşması	7
	Derse adaptasyon güçlüğü	6
	Çekingenlik	1

“Benim kendi öğrencilerim açısından konuşayım. Mecburiyetten buradalar. Bizi, okulu veya sınıfını sevdiği için değil, kendilerini mecbur hissettikleri için buradalar. Onun için sosyal bilgiler dersinde de diğer dersler gibi ilgisizler” (Ö-2).

“Genel olarak derslere katılımı düşük düzeyde kendisine yabancı gelen durumlarda sessiz ve sakın bir biçimde durumu garipseyerek idrak etmeye çalışıyor” (Ö-10).

“Yaşadıkları göç sürecinde okuldan uzak kalmaları ve okul kültürüne alışamaması ders sürecine de yansımaları kaçınılmaz kılmiştir” (Ö-4).

“Geçmiş yıllarda okullarımızda anlatılan konulara hâkim olamadıkları için konular arasında bağ kuramıyorlar” (Ö-9).

“Okulumuzda sınıf mevcudunun ortalamanın üzerinde olması ve bunun üzerinde ek bir görev olarak mülteci öğrencilerin varlığı öğretmenin görev ve sorumluluklarını artırmakta, bu durumsa öğrencilere ulaşılmasını engellemektedir” (Ö-4).

“Öğrencilerin derse katılımlarında çekingen bir durum gözlemliyorum. Çocuk kendini ifade etmekte güçlük çekmektedir. Arkadaşlarıyla oyun oynarken çekingen davranıp genelde arkadaşlık kuramadığı gözlenmiştir” (Ö-11).

TEMA 3. Suriyeli Öğrencilerin Milli Konularda Yaşanan Sorunlar

Bu temada sosyal bilgiler öğretmenleri Suriyeli öğrencilerle ders işlerken milli konularda¹ sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Mülteci öğrenciler bu tema bağlamında sosyal bilgiler dersinde işlenen konulara karşı bazı tutum ve tavırlar sergilemektedirler. Bunlardan kendine uzak bulma, önemsememe, aşırı milliyetçilik, yanlış anlama ve önyargılı olmak şeklindeki tutum ve tavırları örnek verilebilir. Tablo 3.’te de görüldüğü gibi özellikle sosyal bilgiler dersinde işlenen konuları kendilerine uzak buldukları görüşü ön plana çıkmıştır.

Tablo 3.

Suriyeli öğrencilerle Milli konularda yaşanan sorunlar

Tema	Alt tema	f
Suriyeli öğrencilerle <u>Milli konularda</u> yaşanan sorunlar (21)	Kendine uzak bulma	10
	Önemsememe	4
	Aşırı milliyetçilik	3
	Yanlış anlama	2
	Önyargı	2

“Bir Suriyeli öğrencim defterine bizim Türk bayrağını küçük çizmiş. Kendi bayraklarını büyük çizmişti. Onun dünyasında biz çok önemli değiliz. (dediğim gibi sadece mecburiyetten)” (Ö2).

“Kültür ve miras ünitesinde cepheleri işlerken verilen haritada bir cephenin de Suriye bölgesinde gösterilmiş olması ilk olarak çocukta sanki Türkler Suriye’yi işgal izlenimi uyandırıyor” (Ö-1).

“Sosyal bilgiler dersindeki Atatürk ve milli mücadele yıllarının anlatıldığı konulara karşı kendi geçmişi olmadıkları için çok ilgisizler. Milliyetçilik konularında ilgisizlik var. Kimlik

¹ Türkiye Cumhuriyeti devletinin değer, gelenek ve göreneklerine ilişkin konular: Türk tarihi, Türk Corafyası, Milli bayramlar, Türk gelenek ve görenekleri, Kurtuluş Savaşı, Mustafa Kemal Atatürk, Türk bayrağı gibi.

konusunu işlerken, milli mücadele, Atatürk konularında sorun yaşıyorum. Atatürk'ün hayatıyla ilgili bilgileri anlatmama rağmen geribildirim yok”(Ö2).

“Milli mücadele ile ilgili tüm konularda zorluk yaşadık” (Ö-3).

“5.Sınıfta kültürel öğelerimiz konusu ve 6. sınıfta destan ve yazıtlarla Türkler konusunu işlerken anlamıyor ve başarısız oluyorlar” (Ö-16).

“5.sınıfta kültür ve miras, gibi konular. 6.sınıfta ipek yolunda Türkler ünitesi, 7. Sınıfta Türk tarihinde yolculuk ünitesinde problemler yaşanmaktadır” (Ö-20).

“Özellikle inkılap tarihi dersinde 1. Dünya savaşı Suriye-Filistin cephesinde Arapların Osmanlıya ihanetine değinirken bazen tedirgin oluyorum. Kelimeleri seçerken özen gösteriyorum. Çünkü dersimiz ideolojik öğeler barındırmaktadır” (Ö-20).

TEMA 4: Suriyeli Öğrencilerle Kültürel Konulardaki Sorunlar

Kültür bir toplumun maddi manevi yapı taşlarının tümüdür. Kültürün kendine has sanat tarzı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları bulunur. Dolayısıyla kültür, bir toplumun kimliği olup dayanışma ve birlik duygusunun yanında toplumsal düzenin sağlanmasında da etkilidir (URL-1,2019). Bu çalışmada kültürel sorunlar teması kapsamında öğrencilerin; Arap kültürü ile Türk kültürü arasında bocalamaları, Türk kültürüne uzak olmaları ve yerel normları öğrenmede yaşadıkları zorluklar ön plana çıkmaktadır. Aşağıda Tablo 4.'te de görüldüğü gibi öğretmenler en çok mülteci öğrencilerin Arap ve Türk kültürü arasında yaşadıkları bocalamaya yönelik sorunu vurgulamışlardır.

Tablo 4.

Suriyeli öğrencilerle kültürel konularda yaşanan sorunlar

Tema	Alt tema	f
Suriyeli öğrencilerle yaşanan <u>kültürel konulardaki</u> sorunlar (19)	Arap kültürü ile Türk kültürü arasında bocalama	8
	Türk kültürüne uzak olma	6
	Yerel normları öğrenmede zorluk	5

Ailelerin Türkiye Cumhuriyeti'ni benimsemeyişi nedeniyle çocuklar Arap kültürü ile Türk kültürü arasında bocalıyor (Ö-1).

“Kültürel farklılık uyumsuzluğu beraberinde getirmektedir. Sınıfta içine kapanık olmaları ve sessiz kalmaları öğrencilerin ötekileşmesine sebep olmaktadır. Suriyeli olup Türkmen olan öğrenciler kültürel olarak daha uyumlu olup, yabancılık çekmedikleri için oryantasyon problemi yaşamıyorlar. Arap asıllı olanlarla daha çok problem yaşanmaktadır” (Ö-20).

“Kültürümüze uzak ve derste yeni öğrendiği konuları tekrarda sıkıntı yaşamaktadırlar” (Ö-2).

“Konularda onlara yabancı... Kendi kültürleri ile alakalı olmadığı için çaba göstermiyorlar” (Ö-21).

“Öğrencilerin sahip oldukları farklı kültürler sosyal bilgiler dersinin gerektirdiği lokal normları öğrenmede büyük zorluklar yaşamalarına sebebiyet vermektedir” (Ö-4).

“Bazı konularda İslam’ın doğuşunda cahiliye özelliklerini anlatırken onları olumsuz etkileyebilmektedir” (Ö-14).

TEMA 5: Suriyeli Öğrencilerin Çevreye Uyumlarına Yönelik Yaşanan Sorunlar

Burada geçen çevre kavramı; kişinin yaşadığı, barındığı, çalıştığı, eğitim gördüğü, insanlarla iletişim kurduğu, diğer insanlarla birlikte yaşadığı, yeni arkadaşlar, edindiği, yeni kültürel ve toplumsal normlarla tanıştığı yer olarak anlamlandırılmıştır. Öğretmenlerin gözünden Suriyeli öğrencilerin çevreye uyumlarına yönelik temada kendilerini Türkiye’ye ait hissetmeme/sahiplenmeme ve çevreye bir türlü adapte olamama açısından sorun yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin öğrencilere yönelik gözlemlerinde kendilerini ait hissetmeme ve yaşadıkları yeri sahiplenmeme alt temasının büyük oranda vurgulandığı dikkatleri çekmektedir.

Tablo 5.

Suriyeli öğrencilerle çevreye uyum konusunda yaşanan sorunlar

Tema	Alt tema	f
Suriyeli öğrencilerin çevreye uyumlarına yönelik yaşanan sorunları (14)	Ait hissetmeme	12
	/Sahiplenmeme	
	Adapte olamamak	2

“Çocukta aidiyet duygusunun gelişmesi zorlaşıyor” (Ö-1).

“Öğrencilerin kendilerini Türkiye’de geçici görmeleri ve aidiyet duygularının gelişmemesi, Suriyeli öğrencilerin okula uyum konusunda sorun yaşamaları ve okul kurallarına uymamalarına (kavga gibi) neden olmaktadır” (Ö-15).

“Suriyeli öğrencilerim arkadaş bulmakta zorlanıyor. Utangaç ve çekingen davranıyorlar. Adapte olmakta sorunlar yaşıyor. Sürekli etrafını gözlemliyor, her şeye yabancı olduğunun farkında” (Ö-10).

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karşılaştığı Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri Nelerdir?

Araştırmanın ikinci boyutu olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerle ilgili yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm önerilerinde toplamda beş ana tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar; Suriyeli öğrencilere yönelik uyum eğitimi önerisi, Suriyeli öğrencilere Milli bilinç eğitimi önerisi, Suriyeli öğrenciler ile akran ilişkilerini sağlamlaştırma önerisi, Suriyeli öğrencilere yönelik akademik çalışmalar önerisi ve Suriyeli öğrencilere yönelik Sosyal destek önerisi şeklindedir. Bu temalardan en fazla ön plana çıkan tema “Suriyeli öğrencilere yönelik uyum eğitimi önerisinin” sunulduğu tema

olmuştur. Oluşan temalara bağlı olarak alt temalara ve bunlara ilişkin katılımcı açıklamalarına yer verilmiştir. Öncelikle yaşanan sorunlara yönelik en fazla vurgulanan tema ele alınmıştır.

Şekil 5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin karşılaştığı sorunlara yönelik çözüm önerileri

TEMA 1: Suriyeli Öğrencilere Yönelik Uyum Eğitimi Önerisi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıflarında bulunan Suriyeli öğrencilerle ilgili yaşadıkları sorunların çözümlerine yönelik önerilerden en fazla üzerinde durulan “uyum eğitimi önerisi”ne yönelik temaya bakıldığında, bu tema bağlamında beş alt temaya daha ulaşılmıştır. Söz konusu alt temalar; kaynaştırma eğitiminden önce dil merkezlerinde eğitim, kaynaştırma eğitimi öncesi dil ve kültürel kavramlarının öğretimi, oryantasyon eğitimi, ailelere oryantasyon eğitimi ve öğretmenlere oryantasyon eğitiminin verilmesi şeklindedir. Öğretmen önerilerinden oluşan alt temalardan en fazla vurgulananı “kaynaştırma eğitiminden önce dil merkezlerinde eğitim” verilmesine yönelik alt tema olmuştur.

Tablo 6.

Suriyeli öğrencilere yönelik uyum eğitimi

Tema	Alt tema	f
Suriyeli öğrencilere yönelik <u>uyum eğitimi</u> önerisi (24)	Kaynaştırma eğitiminden önce dil merkezlerinde eğitim	12
	Kaynaştırma eğitimi öncesi dil ve kültürel kavramların öğretimi	7
	Oryantasyon eğitimi	3
	Ailelere oryantasyon eğitimi	1
	Öğretmenlere oryantasyon eğitimi	1

“Çocuklarını sadece okula göndermenin ebeveynlik vazifesinin yerine getirilmek olmadığını bilmeliler. Bu çocukların bir gelecek sahibi olmaları için okulla işbirliği yapmaları gerekmektedir” (Ö-1).

“Bu çocukların kesinlikle hemen Türk okullarına gönderilmelerine karşıyım. Çünkü dil bilmiyor çocuk. Yapılan bu uygulamada başarı yok. Bu çocukların öncelikle Türkçe öğrenmesi gerekiyor. Bence önce bunları bir yere toplayıp Türkçe öğretmeli sonra bu okullara gönderebilirler” (Ö-8).

“Suriyeli öğrencilerin öncelikle Türkçe bilgisini (okuma-yazma-konuşma) geliştirmelidirler” (Ö-14).

“Suriyeli öğrencileri okullarınıza almadan önce halk eğitim merkezlerinde ya da okullardaki ayrı sınıflarda Türk dili, tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanabilir” (Ö-5).

“Bu Suriyeli öğrencilere Türkçe okuma yazma, dil öğrenme eğitiminin yanında ülkemizin milli değerleri, coğrafi yapısının ve kültürünün ayrı bir eğitim yapılarak bu sorunların çözülebileceğini düşünüyorum” (Ö-6).

“Okul idaresi ve rehber öğretmenler tarafından seçilen öğrenciler aracılığıyla Suriyeli öğrencilere oryantasyon verilsin” (Ö-20).

“Okullarımıza uyum sağlamaları için oryantasyona tabi tutulmalıdırlar. Suriyeli öğrencilerin derslerine giren öğretmenlere eğitim verilmelidir” (Ö-5).

“Öğretmenler, velileriyle iletişime geçilebilir. Devlet bunun için zaten kurslar açtı ama yeterli değil. Okullardan sadece belli öğretmenler bu kurslara çağrıldı. Öncelikle öğretmenlere Suriyeli öğrencilerle ilgili kurs verilmeli” (Ö-9).

TEMA 2: Suriyeli Öğrencilere Yönelik Uyum Eğitimi Önerisi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin önerilerinden oluşan bir diğer tema ise “Suriyeli öğrencilere milli bilinç eğitimi” önerisinden oluşan temadır. Bu tema bağlamında; sahiplenme duygusu kazandırılmalı, yurttaşlık eğitimi verilmeli ve vatan algısı oluşturulmalı şeklinde üç alt tema daha ortaya çıkmıştır. Bu durumlardan en fazla vurgulananı ise Tablo 2.’de görüldüğü gibi Suriyeli öğrencilere yaşadıkları yer ve ortamın değerlerine yönelik sahiplenme duygusunun kazandırılmasına yönelik olmuştur.

Tablo 7.

Suriyeli öğrencilere Milli bilinç eğitimi

Tema	Alt Tema	f
Suriyeli öğrencilere <u>Milli bilinç eğitimi</u> (7)	Sahiplenme duygusu kazandırılmalı	3
	Yurttaşlık eğitimi	2
	Vatan algısı	2

Ülkemizde daha iyi bir vatandaş olması için vatandaşlık görevini, hak ve sorumluluklarını da öğrenmesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Çünkü bu öğrenciler bu ülkede uzun yıllar yaşamayı düşünüyorlar (Ö-6).

Çocuklara vatandaşlık bilinci verilmelidir. Çünkü bu insanlar ülkemizde kalıcı olarak olmayı düşünmektedirler. (Ö-20).

Öncelikle yaşadığı sosyal çevreyi okulu ve sınıfı sevip sahiplenmeleri sağlanmalıdır (Ö-2).

Öğrencilerin ülkemize aidiyet ve ülkemizi sahiplenme duygularının geliştirilmesi gerekmektedir (Ö-15).

Ailelere Türkiye Cumhuriyeti'nin sadece para kazanılan bir ülke değil, bu ülkenin milli kültürüne de sahip çıkılacak bir vatan olduğu kavratılmalıdır (Ö-1).

Öğrencilere milli, manevi değerlerin kazandırılması (Ö-15).

TEMA 3: Suriyeli Öğrencilere Yönelik Akran İlişkilerini İyileştirme Önerisi

Sosyal bilgiler öğretmenleri görüşme sırasında sınıflarında bulunan mülteci öğrencilerin zaman zaman akran ilişkilerinden kaynaklı sorunların oluştuğuna değinmişlerdir. Bu açıklamaların analizleri sonucu ulaşılan “Suriyeli öğrencilere akran ilişkisi eğitimi” önerisi bağlamında arkadaşlık ilişkilerinin iyileştirilmesi, akran desteğinin sağlanması ve sosyal bilgiler kapsamında öğrencilere uyum eğitimi verilmesi şeklinde üç alt temaya daha ulaşılmıştır.

Tablo 8.

Suriyeli öğrenciler ile Akran ilişkileri

Tema	Alt tema	f
	Akran desteği	3
Suriyeli öğrenciler ile <u>Akran ilişkileri</u> (7)	Arkadaşlık ilişkilerinin iyileştirilmesi	2
	Sosyal bilgiler kapsamında öğrencilere uyum eğitimi	2

“Arkadaşları tarafından daha çok iyi ilişkiler geliştirilmelidir” (Ö-2).

“Öğrencilerin kendi aralarında kavga, şiddet gibi eylemlerin yanlışlığı hususunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir”(Ö-15).

“Akran eğitimi aracılığıyla bu sürecin sorunları en aza indirilebilir” (Ö-20).

“Önceliğimiz bu öğrencileri okula kazandırmak olmalı. Bunu da daha çok sınıf arkadaşlarının desteğiyle yapabiliriz” (Ö-21).

“Sosyal bilgiler dersi kültürel değerleri benimsemiş mozaik toplum oluşturmayı hedeflediği için mülteci öğrencilerin topluma entegrasyonu kapsamında sosyal bilgiler dersi bünyesinde uyum süreci eğitimi verilebilir”(Ö-4).

“Okul ve toplum kuralları hususunda uyumlarının sağlanması gerekir” (Ö-15).

TEMA 4: Suriyeli Öğrencilere Yönelik Akademik Çalışmalar Önerisi

Sosyal bilgiler öğretmenlerini Suriyeli mülteci öğrencilere yönelik sundukları önerilere yönelik açıklamalardan “Suriyeli öğrencilere yönelik akademik çalışmalar” temasına ulaşılmıştır. Bu temadan; eğitim-öğretim sürecinin zenginleştirilmesi, kitapların etkinlik ağırlıklı olması, öğrencilerin bir alt sınıftan başlatılmaları ve bu çocukları biraz daha ön plana çıkarmak şeklinde dört alt temaya ulaşılmıştır. Aşağıda Tablo 4.’te de görüldüğü üzere en fazla üzerinde durulan alt tema “eğitim-öğretim sürecinin zenginleştirilmesi” olmuştur.

Tablo 9.

Suriyeli öğrencilere yönelik Akademik çalışmalar

Tema	Alt tema	f
Suriyeli öğrencilere yönelik Akademik çalışmalar (7)	Eğitim-öğretim sürecinin zenginleştirilmesi	4
	Kitapların etkinlik ağırlıklı olması	1
	Bir alt sınıftan başlatılmalı	1
	Ön plana çıkarmak	1

“Sosyal bilgiler ders kitaplarının daha basit içeriklerle düzenlenmesi ve öğretmenlerin ders kitaplarının yanında görsel ve işitsel materyallerin de kullanması gerekmektedir” (Ö-22).

“Okuldaki imkânlar (teknolojik) artırılarak sadece işitsel değil görsel öğrenmede sağlanmalıdır” (Ö-24).

“Sosyal bilgiler kitabının çocukların anlayabileceği sadeliğe getirilerek daha fazla etkinliğe yer verilmelidir” (Ö-2).

“Suriyeli öğrenciler okula daha alt sınıflardan başlatılmalı diye düşünüyorum” (Ö-12).

“Okula ve ortama uyum sağlamaları için Suriyeli öğrencileri ön plana çıkaracak özgüven verecek görev ve sorumluluklar verilmeli” (Ö-20).

TEMA 5: Suriyeli Öğrencilere Yönelik Sosyal Destek Önerisi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıflarında bulunan Suriyeli mülteci öğrencilere yönelik sundukları önerilerden “Suriyeli öğrencilere yönelik sosyal destek” temasına ulaşılmıştır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilere yönelik; ailelerine sosyal destek, onlarla empati kurmak ve eğitimciler başta olmak üzere ülkemizdeki tüm yurttaşların sabır göstermesini önermektedirler.

Tablo 10.

Suriyeli öğrencilere yönelik Sosyal destek

Tema	Alt tema	f
Suriyeli öğrencilere yönelik Sosyal destek (3)	Ailelere sosyal destek	1
	Öğrencilerle empati	1

kurmak

Sabır

1

“Bu öğrencilerle ilgili yapılabilecek bana göre en önemli çözüm onların kültürlerine yakınlık duyup öğretmen eşliğinde ders almalarıdır” (Ö-11).

“Suriyeli öğrencilerin Türkiye’ye uyum süreci en azından üç nesil gerektirmektedir. Bunun için zaman ve sabır gereklidir” (Ö-13).

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Son yıllarda ülkemize yönelik yaşanan en büyük göç dalgası Suriye kaynaklı olmuştur. Yaşanan göç sürecinde Suriyeli ailelerin bazıları çocukları ile geçici barınma merkezleri dışında yaşamaktadırlar. Geçici barınma merkezleri dışında yaşayan ailelerin çocukları bu süreçte eğitimlerine Türkçe müfredatın uygulandığı Türk okullarında devam etmektedirler. Ancak Suriyeli öğrencilerin örgün eğitim sistemine girmeleri beraberinde bazı sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Söz konusu paydaşlardan öğretmenler, eğitim-öğretim sürecinde önemli role sahip olmakla beraber, yaşanan sorunlardan da en fazla etkilenen ve çözüm arayışına giren öge olmuştur. Yapılan araştırmalara bakıldığında (Aykırı, 2017; Erdem, 2017; Keskinliç Kara ve diğerleri, 2017; Biçer ve Kılıç, 2017; Bulut ve diğerleri, 2018; Kiremit ve diğerleri, 2018; Şahin ve Doğan, 2018; Yaşar ve Amaç, 2018) bu süreçte öğretmenlerin farklı sorunlarla yüz yüze geldikleri dikkatleri çekmektedir. Örneğin Yaşar ve Amaç’ın (2018) araştırma bulgularında ön plana çıkan sorunlar; dil engeli, aile destek eksikliği ve öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik pedagojik bilgi ve beceri eksikliğidir şeklindedir. Bu araştırma sonucunda da sosyal bilgiler öğretmenlerinin Suriyeli mülteci öğrencilere yönelik yaşadıkları sorunlara yönelik beş, çözüm önerilerine yönelik ise yine beş farklı tema elde edilmiştir. Araştırmada dile getirilen sorun ve bu sorunların çözümlerine yönelik oluşan temalara bağlı olarak, yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda ayrıca alt temalara ulaşılmıştır. Sorun odaklı temalar; Suriyeli öğrencilerle dil konusunda yaşanan sorunlar, Suriyeli öğrencilerle akademik anlamda yaşanan sorunlar, Suriyeli öğrencilerle milli konularda yaşanan sorunlar, Suriyeli öğrencilerle kültürel konularda yaşanan sorunlar ve Suriyeli öğrencilerin çevreye uyumlarına yönelik yaşanan sorunlar şeklindedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinde en fazla ön plana çıkan tema Suriyeli öğrencilerle dil ve iletişim süreçleri ile ilgili olmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı dil sorununu vurgulamıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerle dil konusunda yaşadıkları sorunlar bağlamında, yedi alt tema ortaya çıkmıştır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin kelime ve kavram yetersizliği yaşadıklarını, okula Türkçe bilmeden başladıklarını, alfabe farklılığı ve genel olarak öğrencilerin Türkçe bilmemeleri sonucu sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu sonuç yapılan farklı araştırma (Miller, 2009; Sarıtaş ve diğerleri, 2016; Biçer ve Kılıç, 2017; Keskinliç Kara ve diğerleri, 2017; Erdem, 2017; Bulut ve diğerleri, 2018; Kiremit ve diğerleri, 2018; Şahin ve Doğan, 2018;

Yaşar ve Amaç, 2018) bulgularıyla da örtüşmektedir. Örneğin Bulut ve Diğerleri (2018) ana dili Türkçe olmayan sığınmacı çocuklarla anadili Türkçe olan çocuklara öğretmenlerin aynı eğitim programını uyguladıklarını ve öğretmenlerin, bu soruna nasıl çözüm getirecekleri konusunda herhangi bir eğitim almadıkları için sorun yaşadıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Öte yandan farklı bir çalışmada (Gün ve Baldık, 2017) ise, mülteci öğrenciler de Türkçeyi öğrenmeleri için kendilerine yeterli imkânın sunulmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin derse adaptasyon güçlüğü yaşadıkları ve bu yaşananların öğretmenin işini daha da zorlaştırdığı şeklindeki alt temalar dikkatleri çekmektedir. Erdem'in (2017) araştırma bulguları da benzer sonuçlar vermekle birlikte bu sorunun kaynağı için öğretmenleri işaret etmektedir. Nitekim Erdem'in (2017) araştırma bulgularına göre öğretmenler, öğretim içeriğini mülteci öğrenci seviyesine göre hazırlama konusunda sorun yaşamakta olup, bu konuda mesleki gelişim ihtiyaçları bulunmaktadır. Araştırma bulgularında öğrencilerin eğitim sürecine dâhil olmasının ders kitabına bağlı olduğu şeklindeki şaşırtıcı bir bulguya rastlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışma bulgularında da öğrencilerin derse dâhil olamadıklarında sessizleşmeleri, ilgisiz durmaları ve bunun sonucunda akademik başarısızlık yaşamalarının öğretmenlerin; bilgi, beceri, tutum ve davranışlarıyla yakından ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma bulgularında ulaşılan temalardan bir diğeri ise, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders sürecinde "milli konularda yaşadıkları sorunlara" yöneliktir. Ana tema bağlamında oluşan alt temalarda göze çarpan sorunlar; "işlenen konuları kendine uzak bulma", "aşırı milliyetçilik", "yanlış anlamalar" ve "önyargılar" şeklindedir. Öğretmen açıklamalarında; "*Suriyeli öğrencim defterine bizim Türk bayrağını küçük çizmiş. Kendi bayraklarını büyük çizmişti. Onun dünyasında biz çok önemli değiliz. (dediğim gibi sadece mecburiyetten) (Ö2).*" şeklindeki mülteci öğrencilerin aşırı milliyetçiliklerinden rahatsızlıklarına yönelik olmuştur. Ayrıca bazı konu ve ünitelerde de sorunlar oluşabildiğine değinen öğretmenler "*Sosyal bilgiler dersindeki Atatürk ve milli mücadele yıllarının anlatıldığı konulara karşı kendi geçmişi olmadıkları için çok ilgisizler (Ö2)*" ifadesinde belirttikleri gibi Suriyeli öğrencilerin işlenen içeriği kendilerine çok uzak bulduklarına değinmektedirler. Öğrencilerin bu ilgisizlikleri sonucunda akademik anlamda da başarısızlık yaşadıkları "*5.Sınıfta kültürel öğelerimiz konusu ve 6. sınıfta destan ve yazıtlarla Türkler konusunu işlerken anlamıyor ve başarısız oluyorlar (Ö-16)*" şeklindeki ifadeye anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin Türk tarihi konularının bazılarını işlerken yanlış anlaşılma ve önyargıya neden olmaktan çekindikleri "*özellikle inkılap tarihi dersinde 1. Dünya savaşı Suriye-Filistin cephesinde Arapların Osmanlıya ihanetine değinirken bazen tedirgin oluyorum. Kelimeleri seçerken özen gösteriyorum. Çünkü dersimiz ideolojik öğeler barındırmaktadır (Ö-20)*" şeklindeki ifadeye yansımıştır. Araştırma sonuçlarından biri de Suriyeli öğrencilerle "kültürel konularda yaşanan sorunlara" ilişkin tema olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenleri bu tema bağlamında öğrencilerin "Arap kültürü ile Türk kültürü arasında bocalamaları", "Türk kültürüne uzak olmaları" ve "yerel normları öğrenmede yaşadıkları zorluklar" ön plana çıktığına yönelik bulgular bazı araştırma (Saritaş ve diğerleri, 2016; Keskinliç Kara ve diğerleri, 2017; Kiremit ve diğerleri, 2018; Şahin ve Doğan, 2018) sonuçları ile de örtüşmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin

Suriyeli öğrencilerle ilgili yaşadıkları sorunlara yönelik görüşme ifadelerinden ortaya çıkan temalardan bir diğeri, Suriyeli öğrencilerin “çevreye uyumlarına” yönelik olmuştur. Öğretmenler bu tema bağlamında mülteci öğrencilerin, “kendilerini Türkiye’ye ait hissetmeme/sahiplenmeme” ve “çevreye bir türlü adapte olamama” açısından sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri görüşmeler sırasında yaşadıkları sorunların yanında bu sorunlara yönelik çözüm önerileri de sunmuşlardır. Araştırma bulgularında çözüm önerilerine yönelik beş farklı tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar; “Suriyeli öğrencilere yönelik uyum eğitimi önerisi”, “Suriyeli öğrencilere Milli bilinç eğitimi verilmesi önerisi”, “Suriyeli öğrenciler ile akran ilişkilerini sağlamlaştırma önerisi”, “Suriyeli öğrencilere yönelik akademik çalışmaların yapılması önerisi” ve “Suriyeli öğrencilere yönelik sosyal destek önerisi şeklindedir”. Bu temalardan en fazla ön plana çıkan *“Suriyeli öğrencilere yönelik uyum eğitimi önerisinin”* sunulduğu tema olmuştur. Suriyeli öğrencilere yönelik uyum eğitimi önerisinin sunulduğu ilk temada; kaynaştırma eğitiminden önce dil merkezlerinde eğitim verilmesi, kaynaştırma eğitimi öncesi dil ve kültürel kavramların öğretimi, oryantasyon eğitimi, ailelere oryantasyon eğitimi ve öğretmenlere oryantasyon eğitiminin verilmesine yönelik sonuçlar çıkmıştır. Bu temada en fazla vurgulanan sonuç *“kaynaştırma eğitiminden önce dil merkezlerinde eğitim”* verilmesine yönelik olmuştur. Diğer bir temada ise öğretmenler, Suriyeli öğrencilere yönelik milli bilinç eğitimi verilmesini önermişlerdir. Bu tema bağlamında; “öğrencilere sahiplenme duygusu kazandırılmalı”, “yurttaşlık eğitimi verilmeli” ve “vatan algısı” oluşturulmalı şeklinde sonuçlar çıkmıştır. Zaman zaman sınıfındaki Türk arkadaşlarıyla problem yaşayan mülteci öğrenciler için öğretmenler “akran ilişkilerinin iyileştirmesine” yönelik çalışmaların yapılması önerisinde bulunmuşlardır. Bu bağlamda arkadaşlık ilişkilerinin iyileştirilmesi, akran desteğinin sağlanması ve sosyal bilgiler kapsamında öğrencilere uyum eğitimi verilmesi şeklinde üç alt temaya daha ulaşılmıştır. Farklı bir temada ise Suriyeli öğrencilere yönelik “akademik çalışmaların yapılması” önerilmiştir. Bu bağlamda; eğitim-öğretim sürecinin zenginleştirilmesi, kitapların etkinlik ağırlıklı olması, bir alt sınıftan başlatılmaları ve bu çocukları biraz daha ön plana çıkarmak şeklinde dört alt temaya ulaşılmıştır. En fazla üzerinde durulan alt tema *“eğitim-öğretim sürecinin zenginleştirilmesi”* olmuştur. Dolayısıyla burada eğitim materyalinin zengin ve mülteci öğrencilere hitap etmeyişinden kaynaklı sonuçların oluştuğu anlaşılmaktadır. Buraki sonuç bu yönüyle bazı çalışmalarla (Biçer ve Kılıç, 2017; Erdem, 2017;Şahin ve Doğan, 2018) ortak sorunlara işaret etmektedir. Yaşanan süreçten aileleriyle maddi ve manevi olumsuz etkilenen Suriyeli öğrencilere yönelik önerilerden sonuncusu ise *“Suriyeli öğrencilere yönelik Sosyal destek önerisi”* temasından oluşmaktadır. Bu tema bağlamında ailelerine *“sosyal destek”*, “onlarla empati kurmak” ve eğitimciler başta olmak üzere ülkemizdeki tüm yurttaşların *“sabır”* göstermesi önerileri sunulmuştur. Bu sonuçlardan hareketle şu öneriler sunulmaktadır: Öğrencilere dil eğitiminin kaynaşmanın daha rahat olması amacıyla öğrenim gördükleri okulda verilmesi önerilmektedir. Dil eğitimi verilirken Türk kültürünü tanıtıcı çalışmaların beraberinde yapılması önerilmektedir. Türkiye Cumhuriyetinde yaşadıkları müddetçe toplumda uyumlu bir hayat sürmeleri için kendilerine yurttaşlık eğitiminin verilmesi

önerilmektedir. Öğretmenlerin öğretim sürecinde kullandıkları materyallerin niteliklerini zenginleştirilmesi ve kendilerini öğretim yöntem ve teknikleri konusunda geliştirmesi önerilmektedir. Türk öğrencilere akran rehberliği ve eğitime destek sağlamaları amacıyla kısa eğitimler verilebilir. Yeni yapılacak araştırmalar için araştırmacıların araştırma yöntemlerinden nice, nitel ve gözlem tekniklerini bir arada kullanmaları önerilmektedir.

Kaynaklar

- Adams, L. D. ve Kirova, A. (2006). *Global migration and education: schools, children and families*. Londra: Routledge.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Journal of International Social Research*, 5(20), 5-10.
- Amaç, Z. ve Yaşar, M. R. (2017). *Temporary education centers for Syrian asylum seekers: Opportunities and challenges* [Öz]. International Symposium on the Middle East in 500 years from Mercidabık to Present Konferansında sunulan bildiri, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis. Erişim adresi: http://basinyayin.kilis.edu.tr/duyuru_dosyaları
- Amaç, Z. ve Yaşar, M. R. (2018). İlk ve ortaokullardaki Suriyeli öğrencilerin eğitimi: Türkiye’de yapılan akademik çalışmalar üzerine sistematik bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science*, 85, 417-434.
- Arnot, M., Pinson, H. ve Candappa, M. (2009). Compassion, caring and justice: teachers’ strategies to maintain moral integrity in the face of national hostility to the “non-citizen”. *Educational Review*, 61(3), 249-264.
- Biçer, N. ve Kılıç, B. S. (2017). Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretmek için kullanılan ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 649-663.
- Boyden, J., Berry, J. Feeny, T. ve Hart, J. (2002). *Children affected by armed conflict in South Asia: A review of trends and issues identified through secondary research*. Unicef Regional Office of South Asia. Erişim adresi: <https://www.rsc.ox.ac.uk/files/files-1/dp-children-armed-conflict-south-asia.pdf>
- Bulut, S., Kanat Sosyal, Ö. ve Gülçiçek, D. (2018). Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğretmeni Olmak: Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 1210-1238. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/503702>
- Crépeau, F. (2013). *The rights of all children in the context of international migration*, International Organization for Migration (IOM). http://publications.iom.int/system/files/pdf/children_on_the_move_15may.pdf Erişim tarihi: 20.03.2019.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal kitabevi.

- Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark-Plano, V. L. ve Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The counseling psychologist*, 35(2), 236-264.
- ÇOÇA (2015). *Suriyeli çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu: politika ve uygulama önerileri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi. Erişim adresi: <http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/Suriyeli-Cocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu.pdf>
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları*. (Analiz, Sayı: 153) Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA). İstanbul: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar ve Çözümüne Dair Önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1),26-42.
- Frater-Mathieson, K. (2004) *Refugee trauma, loss and grief*, in: R. H. and D. Moore (Eds.) *Educational Interventions for Refugee Children* (ss. 12–31). London: Routledge Falmer.
- Gün, M. ve Baldık, Y. (2017). Türkiye'de Kamp Dışında Misafir Edilen Suriyeli Sığınmacı Gençlere Yönelik Eğitim Hizmetleri (Kayseri Örneği). *Route Educational and Social Science Journal*, 4(2), 287-299.
- Holloway, S. ve Valentine, G. (2000). Sociology and the new social studies of childhood. *Sociology*, 34, 770–771.
- Human Rights Watch. (2015). "Geleceğimi Hayal Etmeye Çalıştımda Hiçbir Şey Göremiyorum" Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller – Kayıp Nesil Olmalarını Önlemek, <https://www.hrw.org/tr/report/2015/11/09/283247> Erişim Tarihi: 18.03.2019.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2013) *Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu*. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf Erişim tarihi: 20. 03. 2019.
- İlgar, Ş., Doğan, H. ve Yıldırım, E.(2017). Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Eğitim ve Uyum Sorunlarına İlişkin Genel Yaklaşımları (Kilis 7 Aralık üniversitesi Örneği). *Researcher: Social Science Studies (RSSS)*, 5(2), 378-394.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli mülteci çocukların kültürel uyum sürecinde okul psikolojik danışmanlarına düşen rol ve sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776.
- Kaya, İ. ve Yılmaz Eren, E. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*. SETA, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, İstanbul. Erişim adresi: <http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459>
- Keskinkılıç Kara, S. B. ve Şentürk Tüysüzer, B. (2017). Sığınmacı öğrencilerin eğitimi sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırma Dergisi*, 6(44), 236 250.
- Kihtir, A. (2003). *Avrupa Birliği'nin eğitim politikası* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kiremit, R.F., Akpınar, Ü. ve Tüfekçi Akcan, A. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2139-2149.

- MEB, (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. (<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%BOLG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>). Erişim Tarihi: 05.03.2019.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev.) Ankara: Nobel yayıncılık.
- Miles, B. M. ve Huberman A. M. (2015). *Nitel veri analizi*. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, (Çev.) 2. Baskı Ankara: Pegem Akademi.
- Miller, J. (2009). Teaching refugee learners with interrupted education in science: vocabulary, literacy and pedagogy. *International Journal of Science Education*, 31(4), 571-592.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler İçin El Kitabı. S. Aktekin (Ed.). Ankara: MEB Yayınları, 2017.
- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37),76-110.
- Özkarlı, F. (2014). Suriye'den Türkiye'ye göç ve Suriyelilerin enformel istihdamı. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Rah, Y., Choi, S. ve Nguyen, T. S. T. (2009). Building bridges between refugee parents and schools. *International Journal of Leadership in Education*, 12(4), 347-365.
- Rossi, A. (2008). The impact of migration on children in developing countries. *Youth migration conference*. Bellagio: İtalya.Erişim adresi: <https://globalnetwork.princeton.edu/bellagio/Rossi.pdf>
- Saracaloğlu, C. (2014). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri* (Turgutlu örneği) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Söhn, J. ve Özcan, V. (2006). The educational attainment of Turkish migrants in Germany. *Turkish Studies*, 7(1), 101-124,
- Szente, J., Hoot, J. ve Taylor, D. (2006). Responding to special needs of refugee children: Practical ideas for teachers. *Early Childhood Education Journal*, 34(1), 15-20.
- Şahin, M., ve Doğan, Y. (2018). Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda Fen Bilimleri öğretiminde karşılaşılan sorunlar: Nitel bir çalışma. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 1(1), 13-33.
- Şeker, B. D. ve Aslan Z. (2017). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: sosyopsikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitim Bilimi Dergisi*, 8(1), 86-105.
- T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2019). Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 Erişim tarihi: 26.10.2019

- Topkaya, Y. ve Akdağ, H. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 767-786.
- Unicef Araştırma Ofisi. (2019). <http://www.unicef-irc.org/knowledge-pages/Migration-and-children/>.(Erişim Tarihi: 18.03.2019).
- URL-1: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2019). *Kültür Nedir?* <http://www.kultur.gov.tr/TR-96255/turk-kulturu.html> Erişim tarihi: 01.04.2019.
- Yaşar, M. R. ve Amaç, Z. (2018). Teaching Syrian students in Turkish schools: Experiences of teachers. *Sustainable Multilingualism*, 13, 232-244.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.